

scientific discoveries in the southern region, explored the geography and history of our region, developed geographic and teaching science in Novorossiysk imperial University, took care of charity.

The evaluation criteria of performing students pedagogical project are described – the quality of work, validity and completeness of responses, of speech, business skills, achievement of the goal.

Study of scientific and pedagogical heritage of Novorossiysk University scientists by modern technology is an important tool of learning of the organization of independent work of students in geography, because in the basis of this method is the development of their cognitive skills, abilities to acquire pedagogical knowledge independently, to navigate in the information space and to develop critical thinking.

Key words: *geographical science, history of pedagogics, Novorossiysk University, project technology, geography teachers training.*

УДК 37+159.98

О. В. Старостіна

Міжнародний гуманітарний університет,
економіко-правовий коледж

ЗНАЧУЩІСТЬ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАСАД СИСТЕМИ Е. СТОУНСА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ

У статті розкрита значущість психолого-педагогічних засад системи Е. Стоунса на сучасному етапі розвитку системи освіти. Розглянуто твердження, що серйозне вдосконалення практики навчання можливо тільки через застосування досягнень психологічної науки. Обґрунтована теза про те, що об'єднання психологічної теорії учіння з практикою навчання є дуже важливим як для розвитку самої теорії учіння, так і для вдосконалення навчального процесу.

Ключові слова: *теорія учіння, практика навчання, психологія навчання, Е. Стоунс, психолого-педагогічна засада, розвиток системи освіти, успіх, мотивація.*

Постановка проблеми. Період другої половини ХХ століття в історії педагогічної думки країн Західної Європи, зокрема Великої Британії, представлений широким спектром різноманітних педагогічних течій і концепцій, серед яких психопедагогіка займає особливе місце. Досвід Великої Британії з питань педагогічних досліджень у галузі навчання й виховання, організації школи, практична спрямованість її системи освіти й виховання набувають актуальності на сучасному етапі розвитку української педагогічної думки.

Для того, щоб розробити систему нового змісту навчання й виховання потрібен значний час на інтенсивні дослідження. Тому постає питання щодо вивчення такого сучасного напрямку, як *психопедагогіка*. Саме це поняття ввів у науковий обіг професор університету Ліверпуля Едвард Стоунс. Його книга під назвою «*Psychopedagogy*» вийшла у СРСР у 1984 році [7]. Перед психопедагогікою він поставив завдання – розкрити, яким чином досягнення теорії учіння можна застосовувати у практиці навчання.

Аналіз актуальних досліджень. Одним із найбільш значущих чинників становлення й розвитку державності, створення громадянського суспільства в Україні є освіта. На сучасному етапі наша країна потребує динамічної й ефективної освітньої системи, яка, зберігши власні досягнення й традиції, змогла б трансформуватися відповідно до освітніх стандартів розвинених країн світу. У цих умовах особливої актуальності набуває не лише вивчення педагогічних ідей і практики навчання та виховання молодшого покоління в зарубіжних країнах, а й порівняння їх з вітчизняним педагогічним досвідом.

Найчастіше вчені звертаються до сучасної педагогічної теорії й практики країн Заходу, прагнучи забезпечити так звану «практичну значущість» компаративних досліджень, тобто дати рекомендації з використання зарубіжних педагогічних досягнень у вітчизняній практиці [1]. На нашу думку, сьогодні існує необхідність не лише у вивченні сучасної педагогічної дійсності розвинених країн світу, але й в аналізі зарубіжного історико-педагогічного досвіду. Особливий інтерес становлять історико-педагогічні аспекти розвитку освіти у Великій Британії.

Велика Британія, як одна з високо розвинутих західноєвропейських країн, зазнала значного впливу міграційних процесів та спричинених ними соціально-культурних зрушень, унаслідок чого набула особливої актуальності і гостроти проблема взаємної адаптації та порозуміння представників багатьох культур, рас, націй, етносів, які мешкають на її території. Вагомість і значущість цього питання засвідчує існування в цій країні низки наукових інституцій – асоціацій, дослідницьких центрів, які опікуються, наприклад, проблемами полікультурної освіти молоді [4].

У другій половині ХХ ст. система педагогічної освіти Англії і Шотландії перебувала на шляху реорганізації. Наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. завдяки численним і масштабним реформам система педагогічної освіти набула рис структурованості, централізованості й ієрархічності. Для системи педагогічної освіти Англії є характерними: механізми самокоригування системи через щорічну оцінку роботи кожного викладача шляхом письмових відгуків (*academic review*) і взаємних оцінок колег (*peers review*), попит на бакалаврів на ринку праці, оновлення керівників університетів шляхом конкурсних виборів кожні 2–3 роки, належне матеріальне й інформаційне забезпечення навчального процесу, відсутність державних стандартів, які регламентують викладання змісту і час дисциплін, перевага державного сектора, прагнення до професіоналізації університетських програм для вчителів, логічно обґрунтований і прагматичний підхід до процесу підготовки вчителів, демократичність і фактична відсутність бюрократичних проявів [6].

Мета статті – довести значущість психолого-педагогічних засад системи Е. Стоунса на сучасному етапі розвитку освіти.

Виклад основного матеріалу. Професор Едвард Стоунс увівши термін «психопедагогіка», трактував його як «застосування теоретичних принципів психології в практиці навчання». Він пише: «... я скористався цим словом не задля запровадження нового терміна і не думаючи представити просте складнішим ... , зосередивши свою увагу на функції навчання, а не на освіті як такій, психологічна теорія і педагогічна практика змогли б зблизитися й збагатити одна одну ... Навчання розглядається як вид експериментальної психології» [7].

Відтак, у своїй книзі Е. Стоунс обґрунтував твердження, що серйозне вдосконалення практики навчання можливо тільки через застосування досягнень психологічної науки. Він стверджував, що вчителю необхідно бути експериментатором, який перевіряє теорію учіння в реальних умовах. «Фактична практика навчання – це найнадійніший і найважливіший спосіб випробування психологічної теорії, на базі якої формулюються загальні принципи навчання».

Таким чином, Е. Стоунс довів тезу про те, що об'єднання психологічної теорії учіння з практикою навчання є дуже важливим як для розвитку самої теорії учіння, так і для вдосконалення навчального процесу. Проте досягнення педагогічної психології не можуть використовуватися в практиці навчання безпосередньо. Перш за все, їх необхідно перетворити на дидактичні принципи та системно відобразити в методах навчання, а вже потім перенести їх специфіку.

Однією з важливих навичок, якими необхідно оволодіти педагогу, на думку Е. Стоунса, є навичка навчання поняттям, знання шляхів їх формування. Центральною проблемою майже всякого процесу навчання є невідповідність рівнів володіння поняттям учителем та учнями. «Педагог має бути впевнений, що він і його учні розуміють поняття, які використовують, однаково».

Слід визнати, що точка зору Е. Стоунса на сутність психопедагогіки деякою мірою подібна до прийнятих уявлень про педагогічну психологію навчання як галузь, що досліджує закономірності освоєння знань, умінь і навичок. Основною вимогою педагогічної системи Е. Стоунса до методик навчання й самонавчання є те, що вони мають відповідати психологічним і дидактичним закономірностям процесу засвоєння знань (інформації, яка є необхідною для пізнання предмету, що вивчається, або рішення складного завдання) та формування навичок.

На думку Е. Стоунса, вивчення пізнавальних процесів у різних етнічних групах має спиратися не тільки на успіхи розв'язання стандартних тестів, які призначені для перевірки вже наявних здібностей, але також на розвиток здібностей до учіння як самоосвітньої діяльності. Так, засадою учіння Е. Стоунс уважав успіх: «успіх є детермінантою підкріплення діяльності» [7, 40]. Сумарний вплив емоційних ефектів при виконанні завдань дозволяє розвинути навички до самонавчання [7, 60]. Мотивація до учіння ґрунтується на сприйнятті ефективності власного учіння. Успіхи та невдачі, а також позитивні або негативні стани, які передували цим станам дозволяють або заважають наступним етапам учіння [7, 69]. Таким чином, зауважував Е. Стоунс, будь-яка оцінка педагогом проблеми учіння має будуватися на попередньому досвіді учня. Цей досвід розглядається з потенційних можливостей учня до навчання та розв'язання нових освітніх завдань. Результати попереднього досвіду мають більший вплив на цей процес та прогнозують нові завдання учіння.

Взагалі, розвиток людини у процесі її навчання і виховання завжди привертав увагу вчених. Нині вже основоположними стали положення Л. С. Виготського, відповідно до яких розвиток психічних функцій проходить через зону найближчого розвитку (результат циклів розвитку, які вже завершилися) і лише потім переходить на рівень наступного найближчого розвитку (тобто того, що знаходиться у процесі становлення) [3]. Причому цей процес відбувається у взаємодії дитини з навколишньою дійсністю, в якому провідна роль належить зовнішнім умовам (навчанню й вихованню), що переломлюються через внутрішні умови (генетичні та індивідуальні особливості дитини).

Отже, зовнішні причини діють через внутрішні умови і ними опосередковуються. Але якщо розглядати розвиток людини тільки як її розумовий або психічний процес удосконалення, то в цьому випадку не звертається увага на соціальне й моральне становлення особистості в процесі її навчання і виховання. А це є дуже важливим аспектом виховання цілісної людської особистості [5]. Оскільки відомо, що в одній людині можуть поєднуватися високий розумовий розвиток з повною аморальністю і антигромадської сутністю (прикладом цього цілком можуть виступати деякі вчені-хіміки, які свій потужний інтелект спрямували на винахід нових, дуже небезпечних для людини речовин, видів наркотиків). Крім того, незважаючи на те, що будь-яке навчання здійснює виховний вплив, за умов відповідної організації воно може не сприяти, а, навпаки, гальмувати розвиток особистості, тобто не виховувати моральність, а морально калічити людину.

Наразі психопедагогіка як наука знаходиться у стадії концептуалізації. Вона трактується як поліструктурна, багаторівнева, соціально детермінована творча освіта, що функціонує як інтегральна психолого-педагогічна структура (Н.Ф. Вишнякова, 2006 [2]). Змінивши систему актуальних потреб і їх роль у різноманітті педагогічних інтересів, можливо змінити силу значущості сучасного впливу психології та педагогіки в теорії і практиці освіти з перетворювальної настанови на креативну психопедагогіку, відкриваючи перспективу розвитку творчої індивідуальності в системі креативної освіти [2].

З'являється необхідність оновлення психолого-педагогічних наук (адже цього вимагає кожна фундаментальна наука), перегляду деяких усталених, але далеко не безперечних позицій, що не дають оптимальних результатів на сучасному етапі розвитку педагогіки. Тому комплексне дослідження складних нелінійних явищ навчання і виховання особистості має базуватися на методології синергетичного підходу вивчення відкритих систем.

Практична інтеграція психологічної і педагогічної наук – це реальність. Штучне відділення психології від педагогіки є неприпустимим і, навпаки, недоцільною з об'єктивної причини є єдність об'єкту вивчення і дії. Необхідно знаходити реальні точки зіткнення і навіть взаємопроникнення психології в педагогіку і навпаки. Це пояснюється і тим, що педагогіка має в певних сферах, особливо у сфері діагностики і психокорекції, спиратися на психологію. Не випадково в педагогічних інститутах викладається комплекс психолого-педагогічних дисциплін, що підкреслює взаємозв'язок цих наук у сфері навчання.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Урахування психолого-педагогічних засад системи Е. Стоунса, обґрунтованих на цій основі умов подальшого напрямку педагогічних досліджень можуть стати підставою для визначення пріоритетів в освітній політиці, для спрямування зусиль науковців на вирішення найбільш актуальних і значущих завдань, поглибленні системи педагогічних знань і зміцненні педагогічної науки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ваховський М. Л. Педагогічні ідеї Г. Манна та К. Ушинського: порівняльний аналіз : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка / М. Л. Ваховський. – Луганськ. – 2009. – 22 с.
2. Вишнякова Н. Ф. Креативная психопедагогіка. Психология творческого обучения : монография в 2-х т. / Н. Ф. Вишнякова. – [изд. 2-е, доп. и перераб.]. – Мн. : Дзбор, 1999. – Т. 2 : Прикладная креативная акмеология. – 1999. – 300 с.
3. Выготский Л. С. Лекции по педологии / Л. С. Выготский. – Ижевск : Удмуртский ун-т, 2001. – 304 с.

4. Мілютіна О. К. Полікультурна освіта учнів середньої загальноосвітньої школи у Великій Британії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / О. К. Мілютіна. – Житомир, 2008. – 24 с.

5. Смоляк А. В. Методологические основания практической педагогической деятельности в условиях информационного общества / А. В. Смоляк // Современные наукоемкие технологии. – 2010. – № 7. – С. 278–283.

6. Соколова А. В. Професійна підготовка вчителя у системі педагогічної освіти Англії і Шотландії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / А. В. Соколова. – Одеса, 2009. – 22 с.

7. Стоунс Э. Психопедагогика: психологическая теория и практика обучения / Э. Стоунс ; пер. с англ. под ред. Н. Ф. Талызиной. – М : Педагогика, 1984. – 472 с.

7. Wiszniakowa N. Akmeologia kreatywna. Psychologia kreatywności i osiągnięcia szczytowej dojrzałości twórczej człowieka dorosłego / N. Wiszniakowa. – Łódź, 2003. – 279 s.

РЕЗЮМЕ

Старостина О. В. Значимость психолого-педагогических основ системы Э. Стоунса на современном этапе развития образования.

В статье раскрыто значение психолого-педагогических основ системы Э. Стоунса на современном этапе развития системы образования. Рассмотрены утверждения, что серьезное усовершенствование практики обучения возможно только через использование достижений психологической науки. Обоснован тезис, что объединение психологической теории обучения с практикой обучения является важным как для развития самой теории обучения, так и для усовершенствования учебного процесса.

Ключевые слова: теория обучения, практика обучения, психология обучения, Э. Стоунс, психолого-педагогическая основа, развитие системы образования, успех, мотивация.

SUMMARY

Starostina O. The significance of psychological and pedagogical foundations of E. Stones at the present stage of development of education.

In the article the value of psychological and pedagogical foundations of E. Stones' system are exposed at the present stage of development of the education. Statements are considered that serious improvement of practice of training is possible only through the use of achievements of psychological science. The thesis is reasonable that combination of the psychological theory of training with practice of training is important both for development of the theory of training, and for improvement of educational process.

E. Stones shows that true quality teaching is only achieved by sensitivity to the interplay between the processes by which children acquire knowledge, the structure of knowledge within the subject being taught, and the whole context in which the teaching is being done. He makes available to teachers and students a whole body of empirically based psychological knowledge on concept learning, problem solving, and the learning of physical skills and shows for the first time how this knowledge can inform and at the same time be refined by what happens in the classroom. Throughout, his aim is to support teachers as explorers in pedagogy and active problem solvers, guided but not limited by theoretical insights from the study of human learning.

One difficulty connected with the study of educational psychology is that the same term is used to refer to two different fields of application of concepts from psychology, namely clinical educational psychology as applied to child guidance and used in the school psychological service, and academic educational psychology related to practice and research

in normal school and classroom setting. Another difficulty is that the study of educational psychology in the second sense has rarely made contact with classroom practice.

E. Stones is concerned with the question of concept formation and stresses the importance of the teacher's function in ensuring that the child really has assimilated the ideas and not merely the words for the concepts. Some problems concerning the elaboration of a general theory of teaching are then examined with particular reference to possible methods of bridging the gap between research and implementation.

Key words: *theory of training, practice of training, training psychology, E. Stones, psychological and pedagogical foundations, development of education system, success, motivation.*

УДК: 316.647.5:378128

І. С. Тишик

Кіровоградський державний
педагогічний університет ім. В. Винниченка

МІЖЕТНІЧНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ У ПЛОЩИНІ КАНОНІЧНОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УКРАЇНСЬКОГО НАРАТИВУ

Актуальність представленої статті визначається багатонаціональністю нашої держави та потребою у підготовці майбутніх істориків на засадах толерантності. У статті досліджено значення, місце та роль канонічного національного українського нарративу у формуванні міжетнічної толерантності майбутніх викладачів історії. На матеріалах анкетування виокремлено конфліктні питання трактування історії України в контексті загальноєвропейської історії. Простежено динаміку формування в студентів-магістрантів етнічних стереотипів на основі канонічного історичного українського нарративу. Доведено тезу про те, що сучасний національний історичний нарратив потребує видозмін і доопрацювань.

Ключові слова: *міжетнічна толерантність майбутнього викладача історії, етнічний стереотип, канонічний національний український історичний нарратив, толерантний викладач історії.*

Постановка проблеми. Питання підвищеної уваги до деяких аспектів висвітлення національної історії в ті чи інші часи ставала актуальною для більшості країн не лише Європи, а й світу. Формування національного нарративу – закономірна тенденція, яка охопила більшість європейських націй (і українську також) упродовж XIX – поч. XX ст., тобто в епоху становлення та легітимізації національних держав.

На рубежі XX – XXI ст. в Україні розпочалися дискусії щодо змісту історичної освіти, зокрема щодо її надмірної «націоналізації». Природньо, що в жовтні 2001-го року було ухвалено рекомендації Комітету міністрів Ради Європи «Про викладання історії в XXI ст. у Європі». Зокрема, в рекомендаціях ішлося про посилення «взаємного порозуміння й довіри між народами, через запровадження шкільних програм вивчення історії, які спрямовані на усунення упереджень і підкреслення позитивного